

Unele constatări privind traducerea substantivelor proprii din limba franceză în limba română

L. Bivol

Prezentul articol face referire la unele probleme ridicate de traducerea substantivelor proprii, abordând o tipologie și câteva procedee de traducere. Obiectivul autorului rezidă în ilustrarea unor exemple concrete în procesul de translare din franceză în română.

Traducerea substantivelor proprii presupune transpunerea lor dintr-o limbă în alta fără ca, în mod obligatoriu, să li se schimbe forma grafică. Traducerea substantivelor proprii, de fapt, este de multe ori problematică, necesitând o abordare mai amplă, deși în procesul de traducere al textelor, acestea creează aparent mai puține dificultăți decât substantivele comune. Oricare ar fi traducerea efectuată și limba de origine, problema se pune instantaneu și de fiecare dată în mod diferit, atrăgându-ne atenția asupra diversității de categorii pe care le putem clasa sub această numire, apoi asupra diversității exigențelor pe care le necesită traducerea lor [1].

În rândurile de mai jos vom încerca să expunem câteva aspecte ale acestei probleme. Conform definițiilor din *Nouveau Larousse encyclopédique* și *Enciclopedia limbii române*, substantivul propriu este un nume atașat unei persoane, unui popor, unui loc, unei mărci, unei instituții. Substantivul propriu este cel mai des invariabil, în general cu majusculă: *Seine, Confucius, mer Noire, rue des Fleurs*, dealtfel precum și în toate limbile care utilizează alfabetul latin. Sustantivele proprii formează o subclasă opusă substantivelor comune, identificând și individualizând obiectele care nu posedă nici o semnificație, nici o definiție, denumind un singur obiect pentru a-l deosebi de celelalte de același fel [2]. De ex: *Paris, Louis XIV, Bretagne, Nouveau Monde...* Spre deosebire de română, în franceză numele de popoare, etnii sunt considerate nume proprii. De ex: *les Français* -

francezii, les Canadiens - canadienii, les Roumains - români, les Indiens - indienii, les Tatars - tătarii, les Métis – metișii, les Roms - romii. După lectura și analiza studiului *La traduction multilingue des noms propres*, remarcăm o completare din partea autorilor a clasificărilor anterioare, propunând distribuirea substantivelor proprii în patru hipertipuri și analizând modalitățile de trecere ale unui substantiv propriu dintr-o limbă în alta după cum urmează:

- **Antroponime** (nume ce se referă la oameni)
- **Toponime** (nume geografice)
- **Pragmonime** (nume ce se referă la evenimente și perioade istorice)
- **Ergonime** (nume ce se referă la obiecte și munci: opere, denumiri comerciale, obiecte mitice sau fictive, sărbători) [3].

Chiar și acele tipuri de substantive proprii care, în aparență sunt mai ușor de tradus pot pune în încurcătură specialiști experimentați. Transpunerea lor dintr-o limbă în alta se face în mod diferit în funcție de tipul căruia îi aparțin, de exemplu numele de celebrități nu suferă transformări, pentru unele substantive proprii avem totuși ezitări, deaceia s-au sesizat următoarele procedee de traducere:

1. **Împrumutul**, constând din preluarea cuvântului străin exact așa cum este, fără a schimba nimic din forma sa grafică sau sonoră. De ex: *Lyon - Lyon, Auvergne - Auvergne, Versailles - Versailles, Île-de-France - Île-de-France*;
2. **Transliterația**, ce presupune transcrierea dintr-un alfabet în altul, redându-se literele prin echivalentele lor din alfabetul în care se transcrie, fără deosebiri de ordin fonetic dintre semnele celor două alfabete. De ex: *Frédéric Chopin - Frederik Șopen, Tchaïkovski – Ciaicovski, Churchill – Cercil, Tzigane - țigan*;
3. **Transcrierea**, însemnând adaptarea imaginii fonice a cuvântului din limba sursă la normele grafice ale limbii țintă, procedeu

frecvent atunci când limba de origine a cuvântului este alta decât cele implicate în traducere. De ex: *Pétrarque* – *Petrarca*, *Léonard de Vinci* - *Leonardo da Vinci*, *Tchekhov* – *Cehov*, *Jésus Christ* - *Iisus Hristos*, *la Joconde* - *Gioconda*, *Horace* – *Horățiu*;

4. **Traducerea propriu-zisă**, care cuprinde:

- **calcul** (traducerea literală): *Arc de Triomphe* - *Arcul de triumf*, *Louvre* – *Luvru*, *Marseille* – *Marsilia*, *Bourgogne* – *Burgundia*, *Savoie* – *Savoia* ;
- **transpunerea** (aceeași structură semantică în ambele limbi, dar o structură sintactică diferită): *Louis XIV* - *Ludovic al XIV-lea*, *Charle V le Sage* - *Carol al V-lea cel Înțelept*, *De Gaule et la V République* - *De Gaule și cea de-a V-a Republică*.
- **adaptarea** (traducerea liberă): denumiri de filme - *Tais-toi* – *Ciocu' mic*, *Les Grands occasions* - *Oportunități deosebite*, *Paris, je t'aime* - *Orașul iubirilor*, *Je préfère qu'on reste amis* - *Doar prieteni*; titluri de romane - *Un chagrin du passage* - *Când durerile trec*, *Un certain sourire* - *Dulcea plictiseală*;
- **modularea** (care implică schimbarea punctului de vedere: o bătălie celebră poate fi interpretată ca victorie de una din părți, dar ca înfrângere de cealaltă parte; numele ei va fi tradus în consecință). De ex: *la défaite de Waterloo* – *înfrângerea de la Waterloo*, *Défaite de Sedan* - *Înfrângerea de la Sedan*, *la victoire de Navarin sur l'Autriche* – *victoria de la Navarin asupra Austriei*, *Défaite face à la Russie* – *Înfrângerea față de Rusia*;
- **„incrementalizarea”** (traducerea explicativă care îl lămurește pe cititorul care nu cunoaște realitatea culturală exprimată în limba sursă). De ex: *Garde-Meuble de la Couronne* - depozitul de mobilă de pe lângă Curtea regală din timpul regimurilor regale în Franța; *Haute Epoque* - termen vag, impropriu și fluctuant servind la desemnarea creațiilor anterioare secolului XVI, chiar XVII și XVIII, *Jurande* - ansamblu de jurați ce au depus

jurământul, aleși pentru a dirija o corporație pentru a veghea respectarea statutelor și regulilor.

După cum se observă, gradul de transformare al substantivului propriu în procesul de trecere de la o limbă la alta este major sau minor și depinde atât de factori lingvistici, cum ar fi diferențele de flexiune de la o limbă la alta, cât și de factori socio- culturali, de exemplu politica lingvistică a unor țări, evoluția lor istorică. Cert este că traducătorul nu se bucură de o libertate prea mare în ceea ce privește transpunerea substantivelor proprii dintr-o limbă în alta. În general, echivalențele stabilite sunt rezultatul unor practici culturale îndelung exersate.

Articolul evocă câteva dintre problemele generale ridicate de sustantivele proprii în traducere din perspectivă bilingvă. Sprijinindu-ne pe diverse tipuri de substantive proprii, am examinat diferite procedee de translare insistând asupra necesității de abordare a caracteristicilor morfologice, motivând dificultatea flexiunii unor substantive franțuzești

Bibliografie:

1. Agafonov C., Grass T., Maurel D., Savary A., „La traduction multilingue des noms propres”, *Meta. Journal des traducteurs*, vol. 51, nr. 4, decembrie 2006, pp. 637-650.
2. *Nouveau Larousse encyclopédique*, Larousse, Paris cedex, 1994, p. 1270.
3. Sala, M. (coord.), *Enciclopedia limbii române*, București, Univers Enciclopedic, 2001, p. 385.
4. Deflassieux, Françoise, *Guide des meubles et des styles*, ed. Solar, Paris, 2005.